

Українська біографіка воєнної доби: класичні/новітні підходи та інтеграція в міжнародний простір

Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі ІБД НБУВ) 9 жовтня 2024 р. провів онлайн-засідання тематичної секції «Українська біографіка воєнної доби: класичні/новітні підходи та інтеграція в міжнародний простір» у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір». У заході взяла участь співробітниця інституції НАН України (Київ, Дніпро), наукових бібліотек (Харків, Львів), закладів вищої освіти (Київ, Львів, Дубляни), архівів і музеїв (Київ, Ніжин). До програми секції було включено 22 доповіді, але лише дев'ятеро доповідачів мали можливість виступити у визначений програмою термін роботи.

Відкриваючи засідання секції, директор Інституту біографічних досліджень НБУВ, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України **В. Попик** зацентрував увагу на соціальних потрясіннях, спричинених війною, котрі стали поштовхом до інтелектуального й духовного оновлення суспільства, переосмислення минулого та пошуку нових сенсів, зумовили, зокрема, глибокі трансформації у дослідницькій та видавничо-інформаційній роботі в галузі біографіки. У доповіді «Війна як каталізатор процесів інтеграції української біографіки у світовий гуманітарний простір» В. Попик зосередився на процесах відмови поширювачів біографічних знань (від науковців до видавців) від спадщини комуністичного тоталітарного режиму. Наголосив на необхідності творчого використання новітніх напрацювань європейської та світової гуманітаристики, впровадженні нових форм і методів дослідницької й комунікаційної діяльності.

Доповідь завідувача відділу національної бібліографії НБУВ, доктора філологічних наук, професора **С. Кіраля** «Персональна справа Івана Чендея як джерело вивчення радянської цензури» продемонструвала результат роботи вченого (як упорядника й коментатора) з архівними матеріалами, що стали основою для книги «Персональна справа Івана Чендея № 18257 = The personal case of Ivan Chendey № 18257» (2024).

Професорка кафедри української літератури, компаративістики й грінченкознавства факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, докторка філологічних наук, професорка **Т. Вірченко** в презентації теми «Літопис життя і творчості у вітчизняній біографіці: біфуркація жанрових меж» окреслила наукові перспективи даного дослідження, зокрема, запропонувала вирішення порушених теоретичних проблем у відтворенні літопису, справедливо вважаючи цей спосіб укладання біографічної інформації впливовим на популяризацію персоналії.

Старша наукова співробітниця відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, кандидатка історичних наук **Н. Марченко** порушила тему «Форми нетравматичного фіксування та переповідання складних біографічних наративів дітям (на основі книжки Наталі Савчук «Тато мій Петлюра» (Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2024)». Доповідачка на основі аналізу біографічних

книг для дітей (надрукованих протягом 2014–2024 рр.), світового досвіду та результатів обговорень різними інституціями акцентувала увагу на проблемі передачі травматичного досвіду. Вона представила власну книгу «Тато мій Петлюра» (2024) як модель біографічної реконструкції для дітей молодшого шкільного віку в розрізі заявленої тематики.

Начальниця відділу використання інформації документів та комунікацій Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України **Н. Климович** у повідомленні «Документування подій воєнної доби (з досвіду роботи Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України)» розповіла про комплектування цього місця пам'яті документами про події воєнної доби, підкресливши важливість досвіду співпраці з іноземними партнерами, їхньої активної підтримки.

У доповіді «До біографії Сержа Лифаря: з нововиявлених его-документів періоду Другої світової війни (фонди Музею історії міста Києва)» виконуючої обов'язки завідувача філії «Музей Сержа Лифаря» Музею історії міста Києва, кандидатка філологічних наук **Н. Білоус** здійснила огляд особистих документів митця у співставленні з відомими фактами його біографії, які, зокрема, через цензуру в зарубіжних виданнях, не відображені належним чином у друкованих закордонних біографічних матеріалах.

Головна бібліографія науково-бібліографічного відділу Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна **С. Глибицька** продемонструвала презентацію «Зберігаємо пам'ять: публікації на міжнародному сайті «Brave ActionUkraine» про студентів, співробітників, випускників Каразинського університету, які загинули під час російсько-української війни». Паралельно зі слайдами надавалася інформація щодо п'яти особистостей, які захищали незалежність України і загинули під час бойових дій. Вони одні з 64 полеглих воїнів, дотичних до вишу, інформація про яких розміщена на цьому сайті. Доповідачка наголосила на важливості збереження пам'яті про полеглих героїв як для вітчизняної, так і світової спільноти, і є частиною правди про Україну, а це, на її думку, один із чинників отримання допомоги від інших країн.

Магістрант ОП «Літературно-мистецька аналітика та західноєвропейська мова» Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка **А. Ішук** порушив проблему автобіографізму як інструмента в сучасній вітчизняній літературі. Він оприлюднив доповідь «Автобіографічні мотиви у збірці Артема Чеха «Район "Д"». Його увага фокусувалася на збірці короткої прози, де одним із головних образів постає рідне місто автора – Черкаси. Дослідник підкреслив, що автобіографічність водночас поглиблює довіру читача до тексту зі складною проблематикою і сприяє наближеності до нього.

Провідна наукова співробітниця відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, докторка філологічних наук **Г. Александрова** в доповіді «Діяльність М. І. Стороженка (1836–1906): інтеграція в міжнародний науковий простір» сфокусувала увагу на ролі видатного шекспіролога у світовому контексті, а також його перебуванні за кордоном, що дало можливість взаємокомунікувати із зарубіжними сучасниками та розширювати й формувати власні погляди й характер.

У надрукованому першому томі матеріалів конференції (<https://irbis-nbu.gov.ua/everlib/item/er-0004933>) розміщено матеріали інших учасників секційного

засідання. Провідна наукова співробітниця ІБД НБУВ, докторка історичних наук, професорка **Л. Буряк** у рамках теми «Жіночі життєписи у візуальних проєктах світового мистецького простору» дослідила візуальні моделі жіночого життєпису в мистецьких проєктах лондонської національної галереї сучасного мистецтва Тейт Модерн та обґрунтувала гіпотезу про контекстуальну універсальність візуального (авто)біографічного наративу.

У тезах в.о. доцента кафедри гуманітарної освіти Львівського національного університету природокористування, кандидата історичних наук **О. Мазепи** «Діяльність Миколи Битинського в царині геральдики» з'ясовано, що вчений, перебуваючи в Канаді, напрацював низку рекомендацій, які не втратили своєї актуальності донині і є важливим свідченням тяглості герботворчої традиції України.

Низка публікацій засвідчує активну роботу дослідників з пошуку нової інформації щодо біографій вітчизняних особистостей. Професорка кафедри полоністики Київського університету імені Тараса Шевченка, докторка філологічних наук, доцентка **М. Брацка** здійснила спробу перечитати спогади Володимира Антоновича, Тадея Рильського, Бориса Познанського та інших з погляду пропозицій щодо формування сучасної української ідентичності у матеріалі «Спогади хлопоманів середини XIX століття: формування української ідентичності». Старша наукова співробітниця відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, кандидатка філологічних наук **О. Шалак** у тезах «Імперські переслідування в біографії Миколи Білозерського (1833–1896) через осмислення його листування і щоденників» на прикладі біографії маловідомого фольклориста визначила згубний вплив Російської імперії на наукову діяльність і життєпис українських фольклористів у XIX ст. Провідний науковий співробітник відділу давніх актів Центрального державного історичного архіву України, кандидат історичних наук **О. Пономарьов** у матеріалі «Неопримуднені дані про смерть генерального обозного Івана Ломиковського» надав уточнену інформацію про одного з найближчих соратників гетьмана І. Мазепи.

Певну частку тез подано в класичному дослідженні окремих персоналій. У цьому ключі розглядаються теми: старшої наукової співробітниці відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, кандидатки історичних наук **В. Патики** «Григорій Митрофанович Малков (1869–1920) – професор, лікар-терапевт»; наукової співробітниці відділу фондів Ніжинського краєзнавчого музею імені І.Г. Спаського, кандидатки історичних наук **С. Рой** «Життєвий і творчий шлях Заслуженого артиста Української Радянської Соціалістичної Республіки, театрального режисера та актора Віталія Григоровича Авраменка. До 90-річчя творчої діяльності»; молодшої наукової співробітниці відділу механіки еластомерних конструкцій гірничих машин Інституту геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова НАН України **Н. Осінньої** «Володимир Іванович Лучицький: науково-педагогічна діяльність і наукова спадщина (1900–1922 рр.)»; співавторів з Наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, директорки, кандидатки історичних наук, старшої дослідниці, заслуженої працівниці культури України **М. Надраги** і завідувачки сектору інформаційно-бібліографічного відділу **С. Васільєвої** «Основні віхи життя та наукової діяльності Олександра Луцика: до 70-річного ювілею».

Значну увагу дослідники приділили найактуальнішій на сьогодні темі – реаліям російсько-української війни, що фіксуються як на сторінках публікацій

різного гатунку видань, так і вебсайтах. Старша наукова співробітниця відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ, кандидатка філологічних наук, доцентка **О. Плющик** у тезах «Органи місцевого самоврядування в консолідації пам'яті про захисників України» із залученням законодавчих документів прокоментувала сайти територіальних громад, місцевих (міських і селищних) рад, державних адміністрацій, офіційні сайти міст щодо діяльності по збереженню пам'яті про загиблих захисників. Співавтори, співробітники відділу формування біобібліографічних інформаційних ресурсів ІБД НБУВ, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник **О. Вернік** і наукова співробітниця **Ю. Вернік** у матеріалі «Динаміка змін у формуванні українського біографічного архіву в умовах тривалої війни» проаналізували зміни в розбудові УБА за період повномасштабного вторгнення. Зокрема, було зазначено, що нові сфери діяльності потребують окремої уваги та винесення в окрему рубрику. До програми секції увійшли також доповіді співробітників відділу теорії та методики біобібліографії ІБД НБУВ **Н. Любовець**, завідувачки відділу, кандидатки історичних наук, старшої наукової співробітниці («Спогади про Першу Світову війну на сторінках «Літопису Червоної Калини»: автори та сюжети»), і **Т. Котлярової**, молодшої наукової співробітниці («"Дзеркало тижня" – дзеркало війни: біографіка в газеті 2022–2024 рр.»).

Активна комунікація після кожної доповіді сприяла додатковій інформації, а дискусії й пропозиції відкривали нові можливості досліджень. Підбиваючи підсумки секційного засідання, В. І. Попик запросив доповідачів стати авторами фахового збірника «Українська біографістика» (<http://ub.nbuv.gov.ua/>). Нагадав про те, що матеріали тез уже опубліковані на сайті НБУВ <https://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004933> Вони були розіслані на особисті електронні пошти, а відеозапис виступів розміщено на ютуб-каналі Інституту біографічних досліджень <https://www.youtube.com/playlist?list=PLVqzIULRBr4Znw33MTSKxrKelksAfeQF8>

Оксана Плющик,
старша наукова співробітниця,
Інститут біографічних досліджень,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидатка філологічних наук, доцентка

Архівна наукова спадщина України: шляхи інтеграції в європейський інтелектуальний простір

Засідання секції «Архівна наукова спадщина України: шляхи інтеграції в європейський інтелектуальний простір» Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція в міжнародний бібліотечний простір» відбулося 9 жовтня 2024 р. в онлайн і офлайн форматах. Доповіді з актуальних теоретичних і прикладних питань архівознавства, археографії, джерелознавства, історії науки